

'SAMO EUROPSKA UNIJA, kao cjelina, može spriječiti zloupotrebu internetskih platformi'

Razgovarala **ZRINKA VRABEC-MOJZEŠ** Fotografije **REPORTERI BEZ GRANICA**

Na 15. SEEMF-u (South East Europe Media Forum), održanom prošloga tjedna u Beogradu, sudjelovao je i Christian Mihr, izvršni direktor Reportera bez granica (RSF) Njemačka, koji je na tu poziciju imenovan 2012. godine. Bavi se pitanjima cyber cenzure i online nadzora, internetske sigurnosti, slobode medija u digitalnom dobu, medijskog pluralizma i odgovornosti obavještajnih službi u digitalnom svijetu, kao i promicanjem Zakona o pravu na pristup informacijama. Na trenutnom poslu u RSF-u ima globalnu nadležnost, s posebnim interesom u Kolumbiji, Ekvadoru, Čileu, Azerbajdžanu, Bjelorusiji i Rusiji. Prije nego što se pridružio RSF-u Njemačka, radio je kao urednik i slobodni novinar za nekoliko tiskanih i online medija u Njemačkoj i Ekvadoru te je predavao novinarstvo u Rusiji. Studirao je novinarstvo sa specijalizacijom iz latino-američkih studija i političkih znanosti na Katoličkom sveučilištu Eichstätt-Ingolstadt i Sveučilištu Santiago de Chile.

Nakon što je ovoga ljeta njemačka vlada prihvatila izmjene Zakona o Uredu za zaštitu ustavnog poretka, prema kojima se tajnoj službi dopušta i „nadzor izvora u telekomunikaciji“, Christian Mihr, koji je pred Ustavnim sudom uspio srušiti sličan zakon o tajnim službama u svibnju 2020., ponovno je vrlo aktivan. Naime, člankom tog novog zakona se njemačkim tajnim službama - unutarnjoj Službi za zaštitu ustavnog poretka, ali i vanjskoj BND i vojnoj MAD - dopušta korištenje špijuskog softvera kojim se može pratiti svaka komunikacija u aplikacijama kao što su WhatsApp, Signal ili Telegram. Njemački novinari otkrili su i da se njemačka vlada koristila softverskim programom Pegasus za hakiranje aktivista, organizacija civilnog društva i novinara. O tome kako je pandemija utjecala na širenje dezinformacija i kako se

boriti protiv utjecaja tajnih službi na medije, tjednik Nacional razgovarao je s Christianom Mihrom na marginama SEEMF-a u Beogradu.

NACIONAL: U posljednje vrijeme, u kontekstu pandemije covid-19, puno se govori o ratu protiv dezinformacija i lažnih vijesti koje su se širile internetom i društvenim mrežama. Je li to možda rezultiralo i nečim pozitivnim - porastom važnosti profesionalnih medija kojima javnost može vjerovati?

Tijekom pandemije vidjeli smo i dobro i zlo i u medijima i u digitalnoj sferi - i doista, sretan sam da su ljudi identificirali potrebu

'TIJEKOM PANDEMIJE vidjeli smo dobro i zlo i u medijima i u digitalnoj sferi - i doista, sretan sam što su ljudi identificirali potrebu za točnim i neovisnim informacijama iz kojih stoje profesionalni mediji'

za točnim i neovisnim informacijama iz kojih stoje profesionalni mediji. No ono što zabrinjava je činjenica da su se sredstva za distribuciju informacija posljednjih godina promijenila i da se one sve više šire digitalnim putem. A tu sada mogu uzeti primjer svoje majke - koja inače dolazi iz medijski vrlo pismene sredine, no što se tiče digitalne pismenosti, tu postoji jedan veliki manjak znanja. Kao i mnogi pripadnici starije generacije, ona nije uvijek u stanju razlučiti jesu

li neke informacije točne zato što ih je dobila preko društvenih mreža od ljudi kojima inače vjeruje. Da je takva informacija dobivena iz analognih izvora, bilo bi joj posve jasno da se radi o potpunoj gluposti, odnosno dezinformaciji. Ali u šumi te digitalne sfere moji su se roditelji, kao i mnogi ljudi njihovih godina diljem svijeta, izgubili. I nisu u stanju razlučiti pouzdane izvore od nepouzdanih. To je jedan od izazova koji su tijekom pandemije, zapravo, rasli, s obzirom na to da je eko-sustav informacija još više smješten u digitalnu sferu. A ljudi su provodili još više vremena na Facebooku, Twitteru, da ne spominjem TikTok koji koriste mlade generacije. To je najveći izazov koji nas je i doveo do pitanja kako se odnositi prema tim platformama, odnosno, kako ih regulirati.

NACIONAL: Vi se inače bavite pitanjima cyber cenzure i internetske sigurnosti. Treba li imati povjerenja u gigantske internetske platforme kao što su Facebook, Twitter i Google, da će same regulirati štetne dezinformacije, govor mržnje, lažne vijesti i slično? Zar nije bivša menadžerica u Facebooku Frances Haugen svjedočila u američkom Kongresu o tome da je Zuckerbergu najvažniji profit?

Frances Haugen je inače prošloga tjedna bila u našem sjedištu u Berlinu tijekom SEEMF-a. Ipak, smatram da pitanje regulacije nije nimalo jednostavno. Naime, u zemljama kao što su Njemačka ili Francuska postoji dovoljno nezavisnih profesionalnih medija i izvora, što ih razlikuje od autoritarnih sustava kakvi postoje u Aziji ili Južnoj Americi, gdje takvih medija nema. U zapadnim društvima zato se i diskusija o regulaciji najviše fokusira na negativne potencijale tih platformi, s obzirom na to da one šire i govor mržnje te distribuiraju lažne vijesti i dezinformacije. Ali ja smatram da mi u zemljama zapadne demokracije još uvijek imamo daleko veći

IZVRŠNI DIREKTOR REPORTERA BEZ GRANICA (RSF) M nadzora, internetske sigurnosti i slobode medija u digitalnom dobu,

Christian Mihr interview

NETJEMAČKA, organizacije koja se bavi pitanjima cyber cenzure i online govori o borbi protiv širenja dezinformacija na društvenim mrežama

pluralizam medija, u kojem društvene mreže, doduše, sudjeluju i daju svoj doprinos, ali njime ne dominiraju. One nisu toliko važne kao u autoritarnim državama, gdje demokracija nema i gdje predstavljaju možda jedinu alternativu i pružaju jedinu mogućnost širenja nezavisnog mišljenja i vijesti. Naprimjer, ovogodišnja dobitnica Nobelove nagrade za mir Maria Ressa, suosnivačica kompanije za digitalne medije Rappler koja se bavi istraživačkim novinarstvom i koja je razotkrila zloupotrebu moći i nasilja te korupciju i autoritarizam na Filipinima, ne bi to mogla bez društvenih mreža.

Ja je vrlo dobro poznajem i znam da u takvim društvima postoji odnos istovremene ljubavi i mržnje prema tim platformama. S jedne strane one nude obećanje slobode, a istovremeno je limitiraju. U zapadnim društvima možda se premalo fokusiramo na ta ispunjena obećanja o slobodi, a puno više na one negativne strane. No nemojte misliti da pokušavam biti advokat Facebooka, samo nastim biti objektivni.

NACIONAL: To u svakom slučaju ne umanjuje odgovornost tih platformi. Naime, ako se klasični mediji moraju držati određenih etičkih načela i ako ih se može tužiti zbog onoga što su objavili, zašto Facebook, Twitter i ostali također ne snose posljedice, nego samo zarađuju ogroman novac?

Naravno da bi i oni morali snositi dio odgovornosti jer sudjeluju u stvaranju javne sfere. No reguliranje sadržaja na tim platformama čini mi se vrlo teškim. Osobno sam protiv regulacije sadržaja ako se on doista ne odnosi na poticanje kriminala, terorizma, nasilja, pedofilije i slično. Ali - tu postoji veliki ALI. Znamo da kreatori politika u cijelome svijetu nastoje regulirati svoje medije i rješavati probleme na nacionalnoj razini. No te velike platforme predstavljaju globalnu javnu sferu i tako se prema njima treba i odnositi. Zato sam veliki zagovornik transnacionalne regulacije.

Za početak, to pokušava učiniti Europska unija. Nadam se da nisam naivan, ali očekujem da će europski zakon o digitalnim uslugama, o kojem se upravo raspravlja, donijeti neke promjene. U idealnom svijetu takva regulacija bila bi donesena na razini Ujedinjenih naroda i te bi platforme trebale poštovati međunarodni zakon. No počnimo s Europskom unijom. Vjerujem da samo EU kao cjelina može postaviti zajednički standard za digitalne servise, usprkos različitim interesnim lobijima koji sada pokušavaju izmijeniti prijedlog tog zakona u Bruxellesu. Mislim da će to biti veliki korak naprijed u reguliranju tih platformi. I druge međunarodne kompanije imaju svoje obveze i odgovornost, ne znam zašto ih ne bi imale i internetske platforme. To je prvi put da EU na tom planu nastoji zajednički djelovati, ali svjestan sam toga da je pred nama još dug put.

'REGULIRANJE SADRŽAJA na nekim platformama čini mi se vrlo teškim. Protivim se regulaciji sadržaja osim ako se on odnosi na poticanje kriminala, terorizma, nasilja, pedofilije i slično'

NACIONAL: Tim više što je dokazano da su i Facebook i Twitter imali vrlo negativan utjecaj na određene političke i predizborne kampanje - od Brexita do napada Trumpovih pristaša na Kapitol, odnosno Kongres...

U tim slučajevima njih su zloupotrijebile određene interesne skupine i zato mogu biti opasne. Nije nezakonito stvarati profit, ali ovdje se radi o tvrtkama koje predstavljaju javnu sferu, formiraju javno mnijenje, odnosno, stvaraju platforme za demokratske rasprave na kojima se temelji demokracija i zato bi morale snositi odgovornost i ispunjavati svoje obveze. Pritom ne mislim na odgovornost kako je definira zakon u Kaliforniji, gdje su registrirane.

NACIONAL: Kao direktor Reportera bez granica u Njemačkoj bavite se i utjecajem tajnih službi na medije. Što možete o tome reći?

Doista, kao nevladina organizacija, osobito u Njemačkoj, Reporteri bez granica intenzivno se bave njemačkim tajnim službama, kako unutarnjim tako i vanjskim. U Njemačkoj postoji, rekao bih, drugačija osjetljivost kada su u pitanju nadzor, prisluškivanje i praćenje novinara. I zato uspjesi koje smo nedavno imali, kada smo u svibnju 2020. srušili jedan sličan zakon o tajnim službama, ne bi bili mogući bez političke i zakonodavne kulture koja

'NIJE NEZAKONITO stvarati profit, ali Facebook i Twitter stvaraju platforme za demokratske rasprave na kojima se temelji demokracija i zato bi morali snositi odgovornost'

postoji u Njemačkoj. Iako su i druge zemlje imale neke uspješne priče, mislim da je fokus na takve zloupotrebe u Njemačkoj najjači.

NACIONAL: Trenutačno se bavite slučajem koji se nalazi pred Europskim sudom za ljudska prava.

Točno. Naime, vrlo često kada vodite parnicu protiv nezakonitog praćenja i presretanja nečije komunikacije, kada idete na sud, teško to možete dokazati. Sud najčešće odbija vašu tužbu jer nemate dokaze da ste pod nadzorom. Kada im kažete - logično da ne možemo dokazati jer se radi o tajnim službama čiji posao je tajna - njih za to nije briga. Sretni smo što je Europski sud za ljudska prava prihvatio naš slučaj protiv njemačke tajne službe BND, što se inače događa samo u dva posto takvih zahtjeva.

Očekujemo presudu sljedeće godine i smatramo da ona neće biti ključna samo za Njemačku, već će imati i daleko šire implikacije. Tu se radi o temeljnom i principijelnom pitanju poštovanja Deklaracije o ljudskim pravima, u situaciji koja se događa diljem svijeta. Pitanje je: kako ja mogu ostvariti svoje ljudsko pravo i doći do pravde kao novinar kojeg potencijalno nadziru tajne službe? Bit će to zanimljiva presuda jer će zapravo dati jedan opći odgovor na pitanje kako se novinari mogu boriti protiv protuzakonitog prisluškivanja koje nad njima vrše njihove države, u kojima se mnogi suočavaju s istim problemima.

NACIONAL: Kako komentirate aktivnosti ruskih tajnih službi?

One su svakako vrlo aktivne, šire mnoge dezinformacije i naravno da su na području masovnog nezakonitog nadzora novinara daleko ispred Njemačke. Prošle godine smo pred Ustavnim sudom uspjeli srušiti zakon kojim se dopuštao masovni nadzor novinara, a koji je Ustavni sud proglasio neustavnim. Ta je presuda priznala da su i prava stranih novinara koji borave u Njemačkoj također zaštićena.

To je vrlo važno jer je sve do prošle godine vlada smatrala da sateliti njemačkih tajnih službi, koji se nalaze negdje u orbiti, ne moraju poštovati ničija prava. I zato su mogli nadzirati i strane novinare i sve ostale ljude koje su željeli te time kršiti njihova ljudska prava. Međutim, ljudska prava su univerzalna. Bila je to ključna odluka jer je Ustavni sud time potvrdio da su njemačka temeljna prava ljudska prava, što zvuči prirodno, ali do tada tako nije bilo.

Mi smo dokazali na nekoliko slučajeva novinara, među kojima je i kolega Goran Jefkov iz Sjeverne Makedonije, a koji su istraživali vrlo osjetljiva pitanja zanimljiva njemačkim tajnim službama, da strani novinari moraju također imati svoja temeljna prava. Dakle, špijuniciranje stranih novinara

više nije dopušteno. Međutim, metapodaci nisu uključeni u tu presudu i zato ćemo i s tim slučajem uskoro pred sud. Mislim da smo već sada postigli veliki napredak jer je to bila strateški važna odluka njemačkog Ustavnog suda, na koju su se do sada referirali i neki sudovi u drugim državama. A to znači da je nacionalno pravo podređeno univerzalnim ljudskim pravima.

NACIONAL: Vjerujem da ste svjesni činjenice da je u posljednjem desetljeću u novim članicama EU-a, kao i u zemljama Zapadnog Balkana, došlo do pogoršanja stanja u medijima, da vlade na njih vrše pritisak ili ih zloupotrebljavaju kao propagandnu mašineriju, da se podižu masovne SLAPP tužbe. Što Reporteri bez granica mogu učiniti? Možete li utjecati na europske institucije da reagiraju?

Mi smo u komunikaciji i s europskim institucijama i s nacionalnim vladama. Upozoravamo Europsku uniju na mnoge kontradikcije, na deficit u slobodi medija, kao na i deficit u izvješćima o napretku pojedine zemlje ili o vladavini prava. Naime, u tim izvješćima oni točno navode sve probleme koji se odnose na vladavinu prava ili slobodu medija, ali nika da ne navode tko je za to kriv i ne imenuju odgovornu osobu.

Zbog toga nema ni posljedica. Naravno da se tijekom procesa pristupanja EU-u vrši određeni pritisak na države, ali ako nikoga ne imenujete, reakcije nema. Mi smo se zbog toga obraćali i Europskoj komisiji, ali to je velika nadnacionalna institucija u kojoj se nalaze predstavnici različitih zemalja - od Irske do Bugarske, koji se oko puno toga ne mogu složiti. Problem je, dakako, nepostojanje stvarnih sankcija za vlade koje krše vladavinu prava. Kada bi te sankcije funkcionirale, onda bi možda bilo drugačije. Trenutačno, dok se u Europskom vijeću sve odluke donose jednoglasno, nijedna država članica neće se složiti s time da joj se nametnu sankcije. I to je zapravo najveći izazov. Na to smo često upozoravali, ali mi smo samo jedna nevladina organizacija koja to sigurno ne može promijeniti iako djelujemo globalno. Djelujemo i ovdje u regiji, razgovaramo s premijerima država, od Srbije do Bugarske, oni nas slušaju, ali ono što stvarno rade, to je drugi par rukava.

Uostalom, to sami znate puno bolje od mene. Ipak, ja sam optimist - da nisam, ne bih radio ovaj posao. Vjerujem da sloboda medija utječe na izgradnju boljih društava i predstavlja temelj za sva ostala prava. Svakoga dana uvjeravam se u snagu nezavisnih medija koji informacijama koje otkrivaju mijenjaju svoja društva. Ne moramo govoriti samo o velikim otkrićima kao što su Panama Papers ili Paradise Papers, često lokalni novinari koji vjeruju u svoju profesiju i otkrivaju korupciju mogu dramatično utjecati na situaciju u sredini u kojoj djeluju.

GOST KOLUMNIST

FAKHRADDIN GURBANOV

Veleposlanik Republike Azerbajdžan u Republici Hrvatskoj

Trijumf pravde

Prošla je godina dana od završetka rata, rata koji je više od 30 godina nama krao mir, blagostanje i voljene. Datum 8. studenoga je dan pobjede - dan koji se iščekivao desetljećima i činilo se da nikada neće doći, a postao je stvarnost. Za uspostavu pravde bila su potrebna 44 dana.

Prvi hitac, ratni glasnik, ispaljen je 27. rujna 2020. Ali to je bio početak kraja okupacije; taj hitac je utro put do pobjede. Nakon objave pobjede, ulice su bile pune ljudi koji su slavili kraj rata, bila je to dobra vijest. Taj osjećaj, veliko olakšanje je, vjerujem, poznato svim ljudima koji su se suočili s ratom i njegovim posljedicama, što je dobro poznato i u Hrvatskoj.

Dan završetka rata je dan nade, nade u svijetlu budućnost. Ali rat nije dar, nije racionalni izbor. Taj 44-dnevni rat koji se s pravom zvao Domoinski bio je nužnost, vodio se za život, za državu, za egzistenciju. A pobjeda je cilj koji treba postići, zaslužiti. I što je još važnije - to treba platiti živo-

inske opreme za borbu protiv raka, dijabetesa, demencije. Moglo se ljude učiniti uspješnijima, sretnijima, pomoći potrebitima.

Međutim, bile su to godine izgubljene nade, potpore, povjerenja. Ljudi su postali izbjeglice i raseljene osobe, bez jasne vizije budućnosti. Tisuće su preminule bez nade da će se vratiti svojim domovima.

Treba priznati da se poslovice "Si vis pacem, para bellum" ("Ako želiš mir, pripremi se za rat") još jednom pokazala točno. Kako je navedeno, prošla je godina dana od završetka rata, a sve revanšiste koji ugrožavaju mir potrebno je obuzdati. Povijest, znanost o prošlosti, mora se proučavati vrlo pažljivo. Mi nemamo prava ostaviti nasljeđe rata budućim generacijama. Sve treba biti razjašnjeno, a poštovanje je jedini način da bol i patnju ostavimo u prošlosti.

Azerbajdžan je oslobodio svoje zemlje od okupacije. Danas je Šuša, drevni kulturni biser Azerbajdžana, slobodna. Opet se može čuti autohtoni

jezik, lokalne pekarnice ispunjavaju ulice primamljivim mirisom domaćeg kruha.

U međuvremenu, zemlje namjerno uništavane gotovo 30 godina sada se okreću novoj eri - eri obnove. Unatoč opasnosti od mina postavljenih na našim prostorima, vlada

Mnogo je knjiga napisano o ratu, kako ga voditi, kako ga učiniti okrutnijim, a sveučilišta su otvarala fakultete za učenje RATNIH STRATEGIJA. Nažalost, ljude se nikada nije učilo izbjegavati rat

tima hrabrih muškaraca i žena.

U različitim prilikama zemlje ponosno govore o vrlo korisnim nacionalnim industrijama, kako gospodarstva rastu i postaju sve veća. U tom smislu rat možemo smatrati industrijom smrti. Mnogo je knjiga napisano o ratu, kako ga voditi, kako ga učiniti okrutnijim, a sveučilišta su otvarala fakultete za učenje ratnih strategija.

Međutim, nažalost, ljude se nikada nije učilo izbjegavati rat, u mirno vrijeme postati heroji mira. Popularizacija rata je isplativa.

Ali rat je i škola. Uči ljude da u životu ponekad može doći do teškoća. Što se tiče odgoja, postoji jasna pouka - vrijeme nije povratno, ne možemo vratiti desetke tisuća hrabrih čuvara svojih domova, svojih prijatelja, sestara i braće koji su pali braneći ideale mira, mi nikada nećemo moći vratiti ukradene prilike.

Proteklih 30 godina devastacije, rušenja i odvratanja pažnje moglo se iskoristiti za nove znanstvene inovacije, uvođenje nove medi-

je pokrenula masovne popravke, restauraciju, rekonstrukciju.

Dana 26. listopada ove godine službeno je otvorena Međunarodna zračna luka Fuzuli, a još nekoliko su na redu u oslobođenom Karabahu. Zračna luka Fuzuli pridonijet će preporodu regije. U Zangilanu je nedavno položen kamen temeljac za Smart Agropark. Postupanje prema zemlji govori samo za sebe, pokazuje kome ona pripada. Zangazurski koridor ima višesmjerno značenje: društveno-ekonomsko, geopolitičko i geostrateško, povezivat će Europu i Istok, pozitivno utjecati na regionalnu trgovinu, otvoriti nove mogućnosti suradnje, a ne rata.

Danas Južni Kavkaz, regija koja je kolijevka mnogih mitova uključujući drevni mit o Prometeju i nekada je bila dijelom povijesnog Puta svile, ima priliku još jednom oblikovati svijet.

Dobra volja, poštovanje i prihvaćanje pogrešaka je pokazatelj zrelosti te dokaz spremnosti da se postane dio globalne zajednice.